

A nap, amikor elhallgattak a fegyverek

1918-ban, a 11. hónap 11. napján, délelőtt 11 órakor megszűntek a harcok az addigi idők legnagyobb háborújában. **Malcolm Brown** e rendkívüli nap történetét beszéli el >

Örömjongás a fronton: a katonák ünneplik, hogy túléltek a háborút

BORÚS, NYIRKOS REGGEL volt. Ami az időjárást illeti, jellegzetes, siralmas hétfőnek ígérkezett. Ám a kimenete váratlan lett. Mint naplójában Mária brit királyné írta, ez volt „a világtörténelem legnagyobb napja”.

Hasonlóan vélekedett egy brit front-harcos is. Arthur Wrench közlegény a Seaforth Highlanderstől ezt jegyezte be a naplójába: „Nagy jelentőségű nap lesz ez az elkövetkező nemzedékek számára. Kétségtelenül ez az utolsó háború, amelyet civilizált nemzetek egymással vívnak.”

A fegyverszünettel kapcsolatos hírek a kihirdetéstől fogva mélysegesen megosztották a közvéleményt. A nyugati front egyes szektoraiban a fegyvernagyvás kiábrándulást, sőt dühöt váltott ki. Harry Siepmann századossal, akinek tüzérütege üldözte a fejvesztetten visszavonuló ellenséget, motoros futár közölte a tűzszüneti parancsot, délelőtt 11 óra után néhány perccel; a futár nagy zajjal érkezett meg a harcálláspontra, ahol lehordták, amiért ekkora lármát kelt. Siepmann ezt írta: „Csak miután távozott, nyitottuk ki a borítékot, s

A kelet-surreyi ezred 1918. november 11-én tiszteleg a német megadás hírére
LENT: Brit és amerikai katonák ünnepelnek Párizsban

rájöttünk, hogy valóban a gyűlölt hírt tartalmazza. Szegényes vigasz volt azon merengeni, hogy a fegyverszünet ellenére 1918. november 11-én déli egy óra előtt néhány perccel még harcban álltunk.”

Rowland Fielding alezredes, a 6. Connaught Vadászok parancsnoka a feleségéhez írt levelében arról számol be, miért nem örültek egyesek a fegyverszünet hírének. Éppen előrenyomulás volt folyamatban, amely szerinte „véráldozat nélküli győzelmet hozott volna, mivel az ellenség olyan gyorsan vonult vissza, hogy nehéz volt lépést tartani vele”. A fegyverszünet miatt ez a győzelem viszont elmaradt. „Végtelenül sajnáltuk, hogy pont ekkor következett ez be – amikor éppen letörtük az ellenség szarvát.”

Később sokan sajnálkoztak azon, hogy az ellenségeskedések beszüntetéséről hozott döntéssel eljátszották annak esélyét, hogy visszafordíthatatlan győzelmet arassanak a német hadsereg felett, sőt – ezen túlmenően – akár a diadalmas szövetségesek zászlaja lengjen német földön.

A félelem megmarad

Ám a frontnak azokon a szakaszain, ahol a harc még heves, szemtől szembeni és személyes volt, számtalan katona első-sorban nem dühöt érzett ezen a reggelen. Inkább félelmet. Ahogy az utolsó órák

peregtek, Robert Cude őrmester ezt jegyezte fel a naplójába: „Bárcsak túlélhetném a hátralevő időt, ez mindenki fohása. Borzasztóan sajnálom azokat a fiúkat, akiket ma reggel ölnek meg, márpedig elég sokan lesznek.” Cude nem tévedett. November 11-e, mint oly sok más nap, veszteségek szempontjából rossznak bizonyult.

„Mihelyt kihirdették a nagy újságot, minden futni, járni, mászni képes ember az utcákra özönlött”

De akik kívül estek az ellenség lőtávólán, azok számára felvillanyozó lehetett a délelőtti 11 óráig tartó visszaszámlálás. Arthur Gregory hadnagy írta 10 óra 45 perckor: „Drága anyám, még negyedóra háború! Ez az utolsó levelem tényleges katonai szolgálatomból. Remélem, soha többé nem viselek acélszakot és gázmaszkot. Zúgnak a templomi harangok. *Te deum laudamus.*”

Arthur Vigars őrmester szintén örült az ez idő alatt menyasszonyának írt levelében: „Drága, Olive, hip, hip, hurra! Még öt perc, és a háborúnak annyi – legalábbis ezt reméljük. Délelőtt 11 óra egy perc. Egyetlen kósza ágyúlövés sem dörög, s így a háború békében és nyugalomban ér véget.”

A nyugalom nem volt napirenden a belgiumi Mons kültelki részein, ahol a 236. kanadai ezred jelzőtiszte bejelentette: „11 órakor véget ér minden ellenségeskedés”.

Az üzenet hírére kitörő éljenzés hallatán a helyi lakosok – a közeli zárda apácái is – az utcákra özönlöttek, és egy

Tömegek éljenzik a királyt és a királynét a Buckingham-palota előtt

Karbantartási munkák Price közlegény sírján
LENT: Price-t a háború vége előtt 120 másodperccel lőtték le

AZ UTOLSÓ ELESETT KATONA

Bár a fegyverszünet már aláírták, a harcok 11 óráig még folytatódtak

NÉHÁNY KATONA halála után azzal tett szert tragikus hírnévre, hogy pár perccel az 1918. november 11-én életbe lépett fegyverszünetet megelőző percekben veszítette életét. Egyikük, a 256265-ös számú George Lawrence Price közlegény volt, a 2. kanadai hadosztály 28. északnyugati zászlóaljából, aki a Mons melletti belga bányászvároskában, Ville-sur-Haine-ben 10 óra 58 perckor esett el. Az egyik változat szerint egy végső, hiábavaló támadásban halt meg; egy másik szerint ő is tagja volt annak a csoportnak, amelynek a helyi polgári lakosok köszönetet mondtak felszabadításukért, amikor egy váratlanul eldördült puskalövés megölte. Bárhogyan történt is, a halála annyira elkésérítette bajtársait, hogy 50 évvel később a még életben levők visszatértek Ville-sur-Haine-be, és bronz táblát avattak fel az emlékére, amely a mai napig fennmaradt. Price Kanadában és Belgiumban is nagy tiszteletnek örvend, ez utóbbiban egy csatorna modern gyalogos hídját nevezték el róla.

Az amerikai expedíciós hadsereg még a Price-énál is határidőhöz közelebb veszteséggel „büszkélkedhetett”. Ahogy közeledett a 11 órás határidő, a 313. (baltimore-i) zászlóaljhoz tartozó Henry Gunther közle-

gény egy csomó amerikai gyalogos („gombócfejú”) társaságában egy német géppuskafészek irányába nyomult előre. Tudván, hogy a háborúnak mindjárt vége, a németek rémülten visszaverték őket, Gunther azonban folytatta az előrenyomulást, lelőtték, és azonnal meghalt. Halálának hivatalos időpontja 10 óra 59 perc volt.

A veszteséglista utolsó brit tagja az L/12643-as számú G. E. Ellison közlegény volt, az 5. Királyi Ulánusoktól. Price-hoz hasonlóan ő is itt halt meg, amikor az ezred gyalogos őrzárata húsz, jól beasott németbe ütközött, akik tüzeltek, majd elmenekültek. E rövid lövészváltás során Ellison halálos sebet kapott, és meghalt. Halálának időpontja 9.30 volt. Miként Price-t, őt is a Mons-tól alig néhány mérföldnyire levő St. Symphorien katonai temetőben helyezték el, amelyet eredetileg 1914-ben a németek építettek. A véletlennek igen különös összjátéka folytán, Ellison sírjától alig néhány méterre található a middlesex-i ezredben harcolt J. Parr közlegény, a nyugati fronton indult hadműveletek első brit áldozatának nyughelye. Parr 1914. augusztus 21-én esett el: kerékpáros felderítést végzett, amikor németekbe ütközött.

Több száz londoni lakos gyűlt össze a Downing Street 10. előtt

AZ UTOLSÓ NAP VESZTESÉGEI

Azok a brit és birodalmi katonák, akik a fegyverszünet napján életüket áldozták, nem kevesebb mint 37 országot képviseltek. A Nemzetközösségi Hadisír Bizottság kartotékjai – amelyeken minden ország a mai nevén szerepel – megmutatják, hol haltak meg az áldozatok:

Franciaország	278
Egyesült Királyság	243
Irak	71
Irán	45
Belgium	29
Németország	26
Egyiptom, Görögország és Oroszország (egyenként)	18
Kanada és India (egyenként)	16
Új-Zéland	15
Izrael	11
Írország	9
Tanzánia	7
Libanoni Köztársaság és Dél-Afrika (egyenként)	5
Olaszország	4
Ghána, Gibraltár, Kenya és Lengyelország (egyenként)	3
Belize, Mozambik, Namíbia és Szerbia (egyenként)	2
Bulgária, Kína, Malawi, Málta, Hollandia, Pakisztán, Szíria, Törökország, Jemen és Zimbabwe (egyenként)	1
Ausztrália	0

Összesen: 864

szempillantás alatt kávéval, borral, konyakkal, süteményekkel, kekszekkel és almákkal teli edények kíséretében megkezdődött a győzelmi ünnep.

Lábadozókkal teli táborok és kórházak szintén beszálltak az ünneplésbe. Amikor a Coldstream testőrszázadtól „Fen” Noakes testőrt, aki az évben már a második sebesüléséből lábadozott, díszszemlére rendelték betegtársaival, azonnal rájött az okra. A fegyverszünet bejelentése után elénekelték az *Isten óvd a királyt* és a *Tipperaryt*, és amikor a parancsnok háromszoros hurrát rendelt el a háború vége alkalmából, Noakes emlékei szerint „szinte leszakadtak a felhők az ujjongástól”.

F. J. Rice őrnagy, ütegparancsnok visszafogottabb reakcióról számolt be. Tisztjei csak mérsékeltlen lelkesedtek a hír miatt, bár annyit azért megtettek, hogy egy üveg portói megvásárlása céljából felkeresték a közeli léghélférő üteget. „Végiglátogattuk az ágyúparkot és a fegyverraktárakat, és közöltük a hírt az altisztekkel és közlegényekkel. A higgadtságra, amellyel a hírt fogadták, jó példa, hogy amikor összefutottunk Goodall őrmesterrel, és elmondtuk neki, mi történt, csupán megállt, tisztelgett s annyit mondott: »Remek dolog, uram«, majd továbbment.”

Nyugodt elmélkedés

A nap egyik legcsípősebb válasza az amerikai expedíciós erők 315. gépfegyveres zászlóaljának az Argonne térségében állomásozó 80. szakaszának parancsnokától, Leland Garretson őrnagytól származik.

Ezt írta feleségének: „Végre úrrá lett a béke e kimerült, háborútól szabdalt földön. Bár természetesen valamennyien készek vagyunk kalapunkat magasra hajlítva ujjongani, eközben többnyire állandó hálát rebegünk Istennek, hogy ez a szörnyűség valóban véget ért. Valamennyien tudjuk, hogy az osztagunk a francia és brit veteránokéhoz képest nem régi hadviselő csapat, de a rövid idő alatt, amit itt töltöttünk, már megfizettük a drága vámot, és mindenestül rájöttünk, hogy a modern háború a legszörnyűbb dolog, aminek gondolata valaha is kipattant az emberi elméből.”

Nagy-Britanniában a nemzet fővárosa tomboló ünneplés középpontjába került. Röviddel délelőtt 11 óra előtt David Lloyd George miniszterelnök kilépett a Downing Street 10.-ből, és így szólt a zajos, zászlókat lengető tömeg-

hez: „Vége van. Aláírták. A háborút megnyertük.”

Amint az óra elütötte a 11-et, a Trafalgar téri Nelson-emlékmű talapzatáról felharsant a „veszély elmúlt” jelzés. Winston Churchill szavaival „London kihalt, háborús nyomokat viselő, megrendszabályozott utcáin diadalmas zür-zavar lett úrrá”. Tömegek árasztották el a Buckingham-palota felé vezető utakat, és amikor György király és Mária királyné feltűntek a palota erkélyén, szünni nem akaró üdvívalgás fogadta őket.

A fegyverszünet napját lelkesen ünneplő egyik ifjú tiszt E. D. T. „Eddie” Edwardes hadnagy volt, aki hivatalosan még a harctéren szerzett sebesüléséből lábadozó „beteg” volta ellenére a londoni Stranden levő Légügyi Minisztériumban dolgozott. Ezt írta anyjának: „Mihelyt

„A londoni, háborútól sújtott utcákon elementáris volt az örömkítörés”

kihirdették a nagy újságot, minden futni, járni, mászni képes ember az utcákra özönlött, szemernyi munkát sem végzett senki aznap. Mikor megszólaltak az ágyúk és a szirénák, Tylerrel kimentünk a Strandre, és leírhatatlan látványban volt részünk. Szinte őrjöngött mindenki. Tylerrel hozzácsapódtunk a női légierő (Women's Royal Air Force) három tagjához, akik melleleg valamennyien »jó családból való« hölgyikék voltak, zászlókat vettünk, valamennyien felpattantunk egy oldalkocsis motorkerékpárra, és egész nap körbe-körbejártunk Londonban, hurrázva és üvöltözve, amíg gyakorlatilag meg nem némultunk.

Valahányszor megálltunk, tömegek gyűltek körénk, s mihelyt szépen rávettük őket, hogy hurrázzanak, átszáguldottunk egy másik utcába. Lefényképeztek bennünket a Charing Crossnál, és annak rendje s módja szerint megjelentünk másnap a Daily Sketch hátoldalán. Később két újabb »beteg« csatlakozott hozzánk, hatosban táncolni mentünk, és reggel hétig abba sem hagytuk.”

Vegyes érzelmek

Amikor leszállt az este, hónapok óta először gyúltak fények a fővárosban. Örömtüzek és tűzijátékok világították meg az éjszakai égboltot. A színházak, éttermek, buszok és a metró tömve volt mulatozókkal. De akadtak, akik nem voltak képesek ünnepelni. Egyik neve-

New York konfettibe fullad 1918-ban, a fegyverszünet napján

zetes példa Alan Brooke ezredesé, aki remekül helytállt Franciaországban, s Lord Alanbrooke néven Nagy-Britannia kiemelkedő katonája lett a következő háborúban. Később ezt írta: „Ez az eszement este mélyen megrázott. Elmondhatatlan megkönnyebbülést éreztem, hogy végre vége van mindennek, ám elárasztottak a harcban töltött évek emlékei. Bánattal volt teli az estém, és hamar aludni tértem.”

Egy másik „istentagadó” C. S. Lewis tudós, író, a *Narnia* későbbi alkotója volt. Mafekingnek a búr háború (1899–1902) során történt híres felmentése óta a „mafekezés” (mafficking) lett a katonai sikerek utáni zajos, önfeledt ünneplés szokványos elnevezése, és a fegyverszünet napján sok minden utal erre a népszerű jelenségre. Ez azonban anatómia volt Lewis számára, aki 1917-ben ifjú tisztnek egy csoportjával együtt végezte tanulmányait az oxfordi egyetemen. Ezt írta apjának: „Aki ilyen időszakban mafekinezésre adja a fejét, több mint tisztességtelen – egyszerűen örült. Emlékszem ötünkre

a Keble College-ből, közülük én vagyok az egyetlen túlélő. Maradjunk csendben és adjunk hálát.”

Eközben az Atlanti-óceán túlsó oldalán, New Yorkban harangok szóltak, sípok harsogtak és ágyúk dördültek. Az épületek tetejéről eregetett konfetti olyan papíráradatot teremtett, amely, egy beszámoló szerint, „majdnem egy láb mélyen rakódott rá a lenti utcákra”.

De sehol sem volt szívből jövőbb a megkönnyebbülés, mint Franciaországban. „A franciák őrjöngnek – írta F. J. Sharp őrnagy, amerikai orvos párizsi levelében, amelyet a Utah állambeli Salt Lake Cityben élő anyjának küldött. – S ezért aligha hibáztathatók, hiszen rengeteget szenvedtek. Két és félmillió férfi hozta meg a legnagyobb áldozatot, és fizetett az életével. Nálunk is sokan áldozták életüket a legjobbak közül, de számszerűen kevesebben, mint a franciáknál. Valószínűleg örök barátságban leszünk velük.”

Így végződött e legegyszerűsebbik nap, amelyen Wrench közlegény nem

az egyetlen volt, aki annak a meggyőződésének adott hangot, hogy ami történt, nemcsak az éppen befejeződött háború, hanem a világ nagy nemzetei közötti háború egész gondolatának végét jelentette. Lloyd George miniszterelnök mondta a parlamentben: „Így hát ma reggel 11 órakor véget ért az emberiséget valaha sújtó legkegyetlenebb és legszörnyűbb háború. Remélem elmondhatjuk, hogy ez a sorsdöntő délelőtt egyúttal minden háború végét is jelentette.”

A fronton Bill Murray alezredes tüzértiszt, aki az 1915-ös első csaták óta harcolt Franciaországban, ezt írta haza családjának: „Nincs több veszély. Nincs több borzalom. Nincs több sár és nyomorúság. Csak örök béke. Csodálatos ez a világ.” **H**

Malcolm Brown szabadfoglalkozású történész, 1989 óta a londoni Imperial War Museum munkatársa

Fordította Berényi Gábor

Csaták

AZ UTOLSÓ CSATA

— 1918. november 11. —

Egy bajtárs sírját keresve.
Az I. világháborúban a
tömeges embervesztés
miatt volt, akit ott temettek
el, ahol elesett, és volt, aki
tömegsírba került

Az I. világháború végső pillanataiban, 1918. november 11-én délelőtt 9.30-kor a 40 éves George Ellison közlegény az 5. királyi ír ulánuszredből felderítésen volt a belgiumi Mons város környékén. Ellison, aki egy gyermek apja és eredetileg leedszi szénbányász volt, korábban járt már Monsban. Négy évvel korábban az Expedíciós Haderő katonájaként részt vett a brit hadsereg első háborús ütköztetésében, amely megalázó vereséggel végződött. Azóta túlélte minden halálos technikai újítást, amelyet az I. világháború produkált, a lövészárkok-hadviselésétől és a géppuskatűztől a robbanólövedékeken át a mérges gázig. Monson kívül harcolt Ypres-nél, Lensnél, Loosnál és Cambrai-nál is, a valaha volt leggyilkosabb háború legnagyobb veszteséget okozó csatáiban, de valamiképpen mégis sértetlen maradt.

A fegyverszünet előtt mindössze 90 perccel Ellison és bajtársai azt a parancsot kapták a brit hadvezetéstől, hogy foglalják vissza a várost, amelyet 1914-ben elveszítettek. Amint épp keresztülpakodtak egy erdőn, George Ellison közlegény

szembe találta magát egy rejtőzködő német gyalogos katonával.

Az 1917. novemberi orosz forradalom mindent megváltoztatott. Az egész I. világháború súlypontja módosult, mivel Németország most már nem két, hanem csak egy fronton viselt hadat. A keleti front összeomlása után a német hadvezetés a nyugaton vívott háborúra koncentrálhatta minden erejét, amelyet megerősített az a szabaddá vált több százezer katona, akiket addig lekötött az, hogy legyőzzék a cári seregeket.

Az orosz kapituláció nem is jöhetett volna jobbkor a németeknek. Az Atlanti-óceán északi részén történt német haditengerészeti támadások és a furcsa diplomáciai incidens, amelyben Németország arra tett kísérletet, hogy konfliktust robbantson ki Mexikó és az USA között, 1917 áprilisában azt a reakciót váltotta ki, hogy az Egyesült Államok Nagy-Britannia és Franciaország oldalán belépett a császár ellen vívott háborúba.

Az amerikai csapatok még nem jelentettek túl nagy erőt, de folyamatosan érkeztek, és a németek – beleértve legbefolyásosabb parancsnokukat,

Erich von Ludendorff tábornokot – ezt tudták. Ludendorff indítványozta, hogy a németek indítsanak egy hatalmas offenzívát a nyugati fronton, mielőtt az amerikaiak döntő fölényt érhetnének el. Olyan támadást, amely végre megtöri az állóháború okozta három és fél éves patthelyzetet, amelyben a német csapatok elfoglalják Párizst, és így véget vetnek a háborúnak.

Ez az offenzíva 1918. március 21-én kezdődött, amikor a német hadsereg támadást indított egy 102 kilométeres frontszakaszon. A Ludendorff-offenzíva néven is ismert támadássorozat volt a legnagyobb, amely a modern, iparosodott hadviselésben történt, körülbelül 10 000 tüzérségi eszköz lötte egyidejűleg a szövetségesek arcvonalait. Amikor a tüzérségi tűz abbamaradt, a könnyű felszerelésű, gyorsan mozgó, láng- és golyószórókkal, kézigránátokkal felfegyverzett rohamkatonák (rohamosztágosok) keresztülrohantak a senki földjén. Céljuk nem annyira az első vonalban lévő lövészárkok elfoglalása volt, mint inkább az, hogy mélységben beszivárognak a szövetséges állásokba, és ott összeomlást okozzanak, miközben

„Amikor a tüzérségi tűz abbamaradt, a könnyű felszerelésű, gyorsan mozgó, láng- és golyószórókkal, kézigránátokkal felfegyverzett rohamkatonák (rohamosztágosok) keresztülrohantak a senki földjén”

Csaták

„Ludendorff katonái annyira előrejutottak, hogy a Marne folyótól 48 kilométerre álltak. Párizs, a fényes zsákmány, feltűnt a horizonton”

Több mint ötezer sirt magában foglaló német katonai temető Sailly-sur-la-Lysben, 1918. október 12.

a sorgyalogság megtisztítja a köztes területet. Ez hatékony taktikának bizonyult. A német hadsereg mindössze két hét alatt 32 kilométert nyomult előre egy több mint 80 kilométeres frontszakaszon. A területszerzés akkora volt, mint a megelőző három év alatti patthelyzet idején összesen. Az offenzíva első szakasza április 4-én ért véget, nyomában összezavarodott és vérbe borított szövetségesek maradtak. Nagy-Britannia és Franciaország vésszen közel került a háború elvesztéséhez.

Ezután Ludendorff az arcvonalától csak 145 kilométerre fekvő Párizsra vetett szemet. Ha a

németek elfoglalják, övük a győzelem. Május 26-án a német hadsereg ismét támadott, és négy napon belül Ludendorff katonái annyira előrejutottak, hogy a Marne folyótól 48 kilométerre álltak. Párizs, a fényes zsákmány, feltűnt a horizonton.

Ezeknek az óriási sikereknek azonban megvolt az ára. A német hadsereg mintegy 350 000 főnyi veszteséget szenvedett, és szinte álló helyzetbe manőverezte magát. A háborúba belefáradt katonák legyengültek és kimerültek voltak, de Ludendorff még egy utolsó, átütő rohamot kívánt tőlük.

1918. július 15-én 52 német hadosztály támadta meg a szövetségesek arcvonalát. Tanulva a korábbi tapasztalatokból, a francia védelmet jócskán hátravonták, így mire a német rohamosztások odaértek, már kívül kerültek a tüzérségi támogatás hatókörén. A franciák sértetlenek maradtak, ezért könnyen ellenálltak a támadásnak. Ludendorff hazárdírozása nem vált be, és most a szövetségeseken volt a sor, hogy offenzívát indítsanak.

Egy sor összehangolt csapással, amelyek a modern harcászat megszületését jelezték, a szövetséges hadigépezet megindult az elgyötört német haderő ellen. Az 1918. július 4-i Le Hamel-i csata a Somme völgyében már megmutatta, mi következik,

amikor egy ausztrál hadosztály kisebb arányú, felőlő támadása sikerrel járt a németek ellen. A gyalogság a tankok előtt haladt, tömeges nehéztüzérségi és géppuskás támogatással, fentről pedig repülőgépek fedezték őket, ezáltal az ausztrálok gyorsan elfoglalták azokat a német állásokat, amelyek évekig bevehetetlenek voltak.

Ez az úttörő jellegű támadás meggyőzte az egyesített – most már a francia Ferdinand Foch marsall parancsnoksága alatt álló – francia és brit erőket, hogy ezt a taktikát kövessék, csak sokkal nagyobb léptékben. Augusztus 8-án monumentális rohamot indítottak Amiens város mellett, 530 brit és 70 francia tankkal az élen. Ez volt a kezdete a száznapos offenzívaként ismert ütközetsorozatnak, amellyel a szövetségesek végül megnyerték a háborút.

A szövetségesek már az első napon 12 kilométert haladtak előre, körülbelül 27 000 főnyi veszteséget mérve az összezavarodott németekre. Ez a fajta mozgóháború 1914 óta nem fordult elő a nyugati fronton. A következő hónapban a szövetségesek további 40 kilométerrel szorították vissza a németeket egy 65 kilométeres frontszakaszon.

Eddigre már az amerikai csapatok is tömegesen érkeztek. Számuk 1918 júliusára meghaladta az egymilliót, és John J. Pershing tábornok parancsnoksága alatt készen álltak, hogy önálló hadsereggént megindítsák első támadásukat. Célpontjuk a németek kezén lévő saint-mihieli kiszögellés volt. A támadás három napig tar-

Balra: A még állásukban tartózkodó békés ír gyalogos katonák körülbelül öt perccel a fegyverszünet aláírása előtt

Metszet a fegyverszüneti egyezmény aláírásáról a franciaországi Compiègne mellett egy vasúti kocsiban 1918. november 11-én hajnali 5 órakor

tott, és újabb elsőprő szövetséges győzelemmel végződött. Néhány nap múlva az immár csatában helytállt amerikai erők csatlakoztak a britekhez és a franciákhoz egy döntő támadásra a német hadsereg front mögötti védvonalrendszerre, a Hindenburg-vonal ellen.

A Hindenburg-vonal volt Németország biztosítéka. 1916–17 telén építették, célja bármely szövetséges támadás megállításása volt, és a mély lövészárkok, bunkerek, beton géppuskaállások és szövevényes szögesdrót akadályok hálózata 1917-ben, az arrasi csatában már bebizonyította bevéhetetlenségét. Az egyszerű szövetséges katonák a Hindenburg-vonal megtámadását öngyilkos

„A Hindenburg-vonal megtámadását öngyilkos akciónak tekintették, ám 1918-ban éppen erre kaptak parancsot”

akciónak tekintették, ám 1918 szeptemberében éppen erre kaptak parancsot.

A hónap utolsó hetében 123 szövetséges hadosztály, hozzávetőleg 500 000 katona gyülekezett rohamra. Foch megkövetelte, hogy a csapatok gyors és mozgékony hadműveletet hajtsanak végre. Az állóháború patthelyzete,

amely a nyugati frontot oly sok éven át hűsdarálóvá tette, hamarosan a múlté lett. Az ellenséges védőállásokat leromboló egyre pontosabb tüzérségi zárótüzekkel, a harcokcsik és repülőgépek támogatásával, valamint a gyalogság létszámának növelésével Foch mozgóháborús törekvése gyorsan megvalósult.

Az utolsó áldozatok

Katonák, akik percekkel a befejezés előtt haltak meg.

Augustin Trébuchon

Trébuchon katonai futár volt a 415. gyalogezrednél. A fegyverszünet napján délelőtt 10 óra 45 perckor félúton volt Sedan és Charleville-Mézières között, amikor egy mesterlövész lelőtte. Üzenetet kellett volna vinnie a frontvonalbeli csapatokhoz, hogy 11.30-kor levest osztanak a tűzszünet megünneplésére.

George Lawrence Price közlegény

Price az Havré falu elfoglalására kiküldött kanadai járőr tagja volt. Amikor odaért, géppuskatűz alá vették őket. Megtámadták a hátat, ahonnan a tűz jött, de már üresen találták. Amikor Price kilépett az utcára, hogy folytassa a keresést, egy mesterlövész lelőtte. Délelőtt 10 óra 58 perc volt.

Henry Gunther őrmester

A tűzszünet napján Gunther szakaszát Chaumont-devant-Damvillers községbe, egy géppuskával védett uttorlász megsemmisítéséhez rendelték. Kitüntetés reményében Gunther egymaga megtámadta az állást, s bár a németek kiabáltak, hogy álljon meg, ő rohant tovább feléjük, és tüzelt, amíg lelőtték, pontosan 10 óra 59 perckor.

Csaták

Többekes veszteségük ellenére a szövetségesek csupán három nap alatt áttörték a valaha bevehetetlennek hitt Hindenburg-vonalat, melyet szeptember 29-én foglaltak el. Ez roppant nagy pszichés csapás volt a németek számára. Még Ludendorff, a legharciasabb német parancsnok is látta, hogy Németország reménytelen helyzetbe került. Ekkor Ludendorff már a fegyverszünet megkötése mellett érvelt, miközben csapatai valamennyire még mindig képesek voltak kárt okozni. Azt remélte, sikerül olyan békét kötni, amely megőrzi Németország büszkeségét és talán a területeit is.

Még 1918 januárjában Woodrow Wilson elnök felvetett egy 14 pontos tervet, amely minden fél számára békés megoldást hozott volna. Akkor visszautasították, ám most vonzó javaslatnak tűnt a németek számára, akik az USA-hoz fordultak a ratifikálás reményében. Január óta viszont sok minden történt, és az amerikaiaknak már nem állt érdekében egy kompromisszum megkötése. Ha Németország békét akart, meg kellett fizetnie az árát, és még mielőtt a tárgyalások egyáltalán megindultak volna, a császárnak mennie kellett. A Ludendorffhoz hasonló konzervatívoknak a német monarchia eltörlése teljességgel elképzelhetetlen volt. Ő legalábbis úgy gondolta, Németország hadserege mindhalálig harcol, hogy megvédje császárárt, így aztán nem nyújtották át a béke olajágát. Mindazonáltal Ludendorff katonai idealizmusát kezdte legyűzni a politikai pragmatizmus.

1918 októberének közepére a német hátsószak az összeomlás szélén állt. A szövetséges tengeri blokádnak nagyrészt elvágták a német élelmiszer-utánpótlást, az emberek éheztek. Zavargások törtek ki – sok közülük baloldali színezetű volt –, a nép

Az amerikai 105. tábori tüzérezárlóalj katonái éljeneznek a kamerának a tűzszünet bejelentése után

számon kérte a hatalmasokat, akik katasztrófa közeli állapotba juttatták a nemzetet. A német hadsereg is utánpótlásihiányban szenvedett, a flotta pedig a zendülés szélén állt. Végül október 26-án – befolyásos politikusok nyomására – a mindig lojális Ludendorffot a császár felmentette tisztéből.

1918. november 8-án a német és a francia tárgyalók egy vasúti kocsiban találkoztak Franciaországban, a compiegne-i erdőben. A szövetséges küldöttség – amelyet Foch marsall vezetett, aki saját fiát is elveszítette a háborúban – nem volt alkudozó kedvében. A bosszúszomjas Foch egyszerűen, tárgyalás nélkül átnyújtott a németeknek egy 34 követelést tartalmazó listát, és közölte, 72 órájuk van eldönteni, hogy elfogadják-e, vagy megkockáztatják a teljes megsemmisítést.

Mire november 11-én hajnalban a német küldöttség végül visszatért a vasúti kocsiba a fegy-

verszünet aláírására, Vilmos császár lemondott és Hollandiába menekült, hátralevő életét ott töltötte száműzetésben. A közben három napon még mintegy 7500 katonája veszítette életét egy olyan háborúban harcolva, amely valójában már véget ért.

Mindkét fél bejegyezték a tűzszüneti szerződésbe, s hajnali 5-kor aláírta azt, ám a szövetségesek – noha a németek azonnali fegyvernagyvást követeltek – ragaszkodtak hozzá, hogy a harci cselekmények beszüntetését tolják el délelőtt 11 órára, hogy a hír eljusson minden parancsnokhoz. Amint a hír bejárta Londont, Párizst és New Yorkot, ujjongó tömegek gyűltek össze, hogy megünnepeljék. Az aláírás és a tényleges tűzszünet között eltelt hat órában azonban még folytatódott a gyilkolás.

A különböző egységek különböző időpontokban értesültek a tűzszünetről, így amikor kiadták a parancsot, hogy a harci cselekményeket délelőtt 11-kor kell abbahagyni, a helyi parancsnokokon múlt a döntés, hogyan töltik el a háborúból hátralévő időt. Némelyikük számára ez azt jelentette, hogy leállították katonáikat, és megköszönték az áldozatot, amit addig hoztak. Mások számára azonban ez még a dicsőségszerzés gyorsan múló lehetősége volt.

Ahogy megkezdődött a visszaszámlálás, a tüzérség mindkét oldalon ágyúzni kezdett, mintha fel akarnák használni a legutolsó löszert is, amíg még tehetik. Lövedékek ezreit lőtték ki találomra, a biztonságtól csak pár órányira lévő embereket ölve vagy sebesítve meg. Az egyik ilyen bombázási parancsot egy amerikai tüzér százados adta ki, aki később így írt a menyasszonyának: „Milyen kár, hogy nem vonulhatunk be Németországba, és pusztíthatjuk el, hogy nem vágthatjuk le néhány német gyerek kezét-lábát, és nem skalpolhatunk meg pár öregembert.” A szóban forgó tiszt a jövőben amerikai elnök, Harry S. Truman volt, az az ember, aki elrendelte az atombomba ledobását Hirosimára és Nagaszakira a II. világháború végén.

Az arcvonal más részein a katonákat bevetésre indították, hogy még egy utolsó csapást mérjenek az ellenségre. Olyan katonákat, mint Ellison közlegény, a leedszi szénbányász és egygyermekes édesapja, akit délelőtt 9.30-kor öltek meg, amikor az angolok visszafoglalták Monst, hogy a háborút szimbolikusan ott fejezzék be – 700 000 brit élet elvesztése után –, ahol az számukra elkezdődött.

„Milyen kár, hogy nem vonulhatunk be Németországba, és pusztíthatjuk el, hogy nem vágthatjuk le néhány német gyerek kezét-lábát, és nem skalpolhatunk meg pár öregembert.”

Örvendező civilek és katonák együtt ünneplik Londonban, hogy vége a gyűlölködésnek

